Miroslaw Jaremba¹

Życie i działalność środkowoazjatyckiego sufiego Nadżm ad-Din Kubry

Wstęp

Sufizm, czyli mistyczny nurt islamski, zaczął rozwijać się niedługo po śmierci proroka Mahometa. Choć początkowo rozwijał się na obszarze dzisiejszego Iraku (Basra, Bagdad), to z czasem rozwijał się w całym świecie islamskim, w tym i w Azji Środkowej. Sufizm środkowoazjatycki stał się znany dzięki takim osobom, jak: Ahmed Jasawi, Bahuddin Nakszband i Nadżm ad-Din Kubra. Badania na temat sufizmu i ad-Din Kubry zostały oparte głównie na metodach historycznych takich jak metoda genetyczna oraz biograficzna. Celem artykułu jest przybliżenie sylwetki wybitnego mistyka islamskiego – Nadżm ad-Din Kubry, jego prac, doktryn sufickich oraz spuścizny, jaką zostawił po sobie. Praca jest o tyle ważna, ponieważ w polskiej literaturze trudno znaleźć szczegółowe informacje na temat życia i działalności Kubry.

Od XIII wieku, zanim nakszbandiija stała się najliczniejszym i najpopularniejszym bractwem sufickim w Azji Środkowej, bractwo kubrawiija odegrało ważną rolę w historii politycznej i kulturalnej tego regionu. Zanim zostanie przedstawiona specyfika bractwa oraz tariki, należy przybliżyć postać jej założyciela, czyli Tadž Nadżm ad-Din Kubry.

Życie i działalność Nadżm ad-Din Kubry

Ad-Din Kubra, a właściwie Abu 'l-Jannāb Aḥmad Omar Nadżm ad-Din Kubra, urodził się prawdopodobnie około 1145 roku w mieście Chiwa w Chorezmie.

¹ Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3730-6372>, e-mail: mirek.jaremba1991@gmail.com.

Jego rodzina, pomimo żarliwej religijności, zajmowała się handlem, a on sam pomagał rodzicom przy ochronie sklepu przed złodziejami². Od dziecka uczył się hadisów, kalamu i szariatu. Był na tyle utalentowanym uczniem, że przyznano mu tytuł *Tommatu-l-Kubra*, czyli mistrza nauki, oraz *Najmuddin* – gwiazdę religii. Stąd też wziął się przydomek Tadž Nadżim ad-Din Kubra. Z kolei Abu-l-djannob pochodzi od arabskiego słowa *kunya* i jest interpretowane jako „ojciec świętych, którzy powstrzymują się od wygod tego życia”. Nadżim ad-Din Kubra, powracając ze studiów religijnych, ujrzał we śnie proroka Mahometa i poprosił go o nagrodzenie go *kuną*. Prorok odpowiedział mu: „Niech twoją *kuną* będzie Abu-i-djannob” – ojciec wszystkich świętych. Po tym śnie Nadżim ad-Din stał się sufim i prowadził skromne życie, poświęcając się duchowości i zbawieniu. W wieku mniej więcej 16–17 lat Kubra przeniósł się do Egiptu, szukając mistrza, który nauczy go mistycznych tajników. Dotarł do szkoły Ruzbekhon Vasson Misriy (zm. 1189), który był uczniem Abu Nadżiba Suhrawardiego. Szejjch Ruzbekhon był zafascynowany wiedzą i pobożnością Nadżim ad-Dina tak bardzo, że oddał mu rękę swojej córki³.

Kubra chciał nadal pogłębiać wiedzę i w związku z tym postanowił udać się do Tebrizu, aby zasięgnąć nauk od Baby Faradj Tabrizi. Przekonał go, aby definitywnie porzucił zainteresowanie zewnętrznymi naukami religijnymi i poświęcił się całkowicie zgłębianiu ścieżki mistycznej⁴. Przyjmował również nauki od uczonego Imoma Abu Mansoora Khafta. Posiadł wiedzę w naukach sufizmu, takich jak *zohiri* i *botiniya* (zewnętrznych i wewnętrznych-duchowych). W Tebrizie kontynuował naukę hadisów z książki *Sharhu-s-sunna* w szkole Abu Mansoora, która wywarła na niego ogromny wpływ. Po opanowaniu wiedzy u boku Mansoora Khafta oraz konsultacjach z jego egipskim mentorem – Ruzbekhon – w 1185 roku wrócił do ojczyzny, czyli Chorezmu. Zbudował tam chanakę, w której nauczał oraz zapoczątkował *tarikę* – *kubrawijję*⁵.

Kubra szybko zyskał wielu zwolenników, w tym również grono osób, które osiągnęły znaczącą pozycję jako duchowi mistrzowie i pisarze o sufizmie. Z tego powodu Kubra jest często określany jako *wali-turash*, czyli „wytwórca świętych”. Wśród jego najważniejszych uczniów znalazł się Majd al-Din Baghdadī (zm. 616/1219), mistrz wielkiego perskiego poety Farīd al-Din 'Attara;

² H. Algar, *KOBRAWIYA i. THE EPONYM*, <http://www.iranicaonline.org/articles/kobrawiya-i-the-eponym#article-tags-overlay> [dostęp: 13.01.2019].

³ K.F. Musakhodjaevich, *Some Remarks On Najmuddin Kubra's Life And His Scientific Activities*, „American Journal of Research” 2017, No. 6 (6), s. 72–73.

⁴ H. Algar, *Kubra, Shaykh Abu 'l-Djannab Ahmad b. 'Umar Nadjm al-Din*, [w:] *The Encyclopedia of Islam*, Vol. 5, eds. P. Bearman, Th. Bianquis, C.E. Bosworth, E. van Donzel, W.P. Heinrichs, Leiden 1986, s. 300.

⁵ K.F. Musakhodjaevich, *Some Remarks On Najmuddin...*, op.cit., s. 74–75.

Nadżm al-Din Dayà Ràzì (zm. 654/1256), autor słynnego kompendium sufickiego *The Path of God's Bondsmen* (Mirsàd al-'ibàd), Sa'd al-Din Oammùya (zm. 650/1252), Bàbà Kamal Jandì, Sayf al-Din Bàkharzì (zm. 658/1260) i Radi 'l-Din 'Alì Làlà (zm. 642/1244)⁶.

K.F. Musakhodjaevich wskazuje na powiązania proroka Mahometa i Nadżm ad-Dina Kubry. Zgodnie z silsilą, czyli duchową łącznością między uczniem a mistrzem, tarika kubrawijja należy do grupy *Tariqatu-z-zahabiya*, czyli złotej tariki, z racji osiągnięć. Z prorokiem Mahometem jest bezpośrednio potoczonych 20 murszidów. Silsila kubrawijji przedstawia się następująco:

1. Prorok Mahomet (zm. 632),
2. Ali (zm. 661),
3. Hasan (zm. 675),
4. Husajn (zm. 680),
5. Zaynu-l-obidin (zm. 713),
6. Mukhamad Baqo (zm. 733),
7. Jafar Sodiq (zm. 765),
8. Muso Kozim (zm. 799),
9. Ali Rizo (zm. 818),
10. Maruf Karhiy (zm. 815),
11. Sirri Saqatiy (zm. 865),
12. Junaïd Bagdodiy (zm. 909),
13. Abu Ali Ruzboriy (zm. 933),
14. Abu Usmon Magribiy (zm. 983),
15. Abu Kosim Kurkoniy (zm. 1076),
16. Abu Bakr Nassoï (zm. 1094),
17. Abu Najib Sukhravardiy (zm. 1168),
18. Ammor Yosir (zm. 1186),
19. Ruzbekhon Misriy (zm. 1188),
20. Ismoil Kasriy (zm. 1193),
21. Nadżm ad-Din Kubra (zm. 1221).

Co ciekawe, w przeciwieństwie do jasawijji czy nakszbandijji (Abu Bakr), kubrawijja miała większe powiązania z szyitami, ponieważ drugą postacią w silsili był Ali. Jednak Kubra próbował uniknąć konfliktu między szyickimi społecznościami a sunnickimi⁷.

⁶ A. Knysh, *Islamic Mysticism: A Short History*, Leiden and Boston 2000, s. 234.

⁷ K.F. Musakhodjaevich, *The Sacred Basis Of Kubraviyah Tariqa*, „Asian Journal of Research” 2017, No. 7 (7), s. 31–33.

Śmierć i miejsce pochówku

Nadźm ad-Din Kubra zginął w bitwie jako bohater, walcząc przeciwko wojownikom Czyngis-chana w 1221 roku. Legenda głosi, że przed najazdem Mongołów na Chorezm Czyngis-chan ostrzegł mieszkańców, iż dojdzie do ataku i jeśli chcą utrzymać się przy życiu, to powinni opuścić miasto. Kubra nie przestraszył się tego ostrzeżenia i stwierdził, że nie będzie uciekać jak tchórz ze swojej ukochanej ojczyzny⁸. K.F. Musakhodjaevich podaje więcej szczegółów na temat śmierci Kubry. Kiedy wojska mongolskie wkroczyły do Gurgenczu (dzisiejszy Urgencz), Nadźm ad-Din wraz ze swoimi zwolennikami przyodział zbroję, ochraniając klatkę piersiową kamieniami. Z obu stron posypały się strzały i jedna z nich trafiła w pierś 75-letniego Kubry, który zginął na miejscu⁹. Podobno pochowano go w miejscu jego chanaki znajdującej się poza miastem. Jego grobowiec, znajdujący się w mieście Kunja-Urgencz, stał się centrum pielgrzymek, co nie zmieniło się nawet pod rządami sowieckimi¹⁰.

Już w czasie panowania mongolskiego w mieście Urgencz powstało mauzoleum-chanaka Nadźm ad-Din Kubry – kompleks na północnych przedmieściach Gurgan (1321–1333). Obejmuje cztery rodzaje pomieszczeń: przedsiónek (*dehli*), dwa identyczne pomieszczenia o wymiarach 6 × 6 m z lewej i prawej strony oraz grób (*gurbhan*) umieszczony w centralnej części budynku (9,3 × 9,3 m). W znajduje się nim nagrobek, ustanowiony zgodnie z legendą, nad grobem Nadźm ad-Din Kubry. Cała powierzchnia pokryta jest majolikowymi, licowanymi płytkami, z których większość nie przetrwała do czasów współczesnych. Zachowały się jednak arabskie napisy oraz elementy roślinne charakterystyczne dla ceramiki architektonicznej z tamtego okresu. Ściana portalu mauzoleum Nadźm ad-Din Kubra składa się z malowanych kafli i terakoty o bardzo eleganckim wyglądzie. Portal przyozdobiony jest arabskimi napisami składającymi się z białych liter na niebieskim tle. Szczyt ostrołuku wyłożono sześciokątnymi malowanymi kafłami. Na skraju kompozycji znajduje się napis: „Królestwo należy do Boga”¹¹. Drewniane drzwi wejściowe są w całości ozdobione ornamentami o charakterze roślinnym (pędy i kwiaty). Na uwagę zasługuje również fakt, że w piwnicy użyto kamiennych płyt o wysokości około

⁸ N. Hanif, *Biographical Encyclopaedia Of Sufis (Central Asia and Middle East)*, New Delhi 2002, s. 245–246.

⁹ K.F. Musakhodjaevich, *Some Remarks On Najmuddin...*, op.cit., s. 76.

¹⁰ N. Hanif, op.cit., s. 245.

¹¹ М. Гарлыева, *Архитектура Мавзолеев На Ближнем Востоке: От Традиции К Современности*, Санкт-Петербург 2016, s. 23–29.

1,3 m od poziomu podłogi. Wykorzystanie kamienia jako uszczelki między ceglanyimi blokami murów w Chorezmie odnotowano już w XII wieku. Na szerszą skalę stosowano tę technikę dopiero w XIII–XIV wieku¹². Mauzoleum ad-Din Kubry jest jednym z najczęściej odwiedzanych zabytków w Azji Środkowej oraz stanowi miejsce pielgrzymek dla muzułmanów z całego świata. Materialne i intelektualne dziedzictwo przodków zostało odrodzone dzięki mauzoleum Nadżm ad-Dina Kubry. Z inicjatywy pierwszego prezydenta Islama Karimova w 1995 roku świętowano 850-lecie Nadżm ad-Din Kubry¹³.

Nauki sufiego

Nadżm ad-Din Kubra zostawił po sobie ogromne dziedzictwo, które inspirowało późniejszych mistyków i przetrwało do teraźniejszości. Kubra był płodnym i wybitnym pisarzem. Jest on współautorem dziewięciotomowego komentarza do Koranu (po jego śmierci pracę kontynuowali jego uczniowie – Nadżm ad-Din Daya Razi i Ala ad-Daula Simnani). Napisał również prace dotyczące dziesięciostopniowej drogi uczniów do osiągnięcia chwały bożej, które później tłumaczono na wiele języków. Jedną z najważniejszych prac Kubry, *Fawa'ih al-djamal wa-fawatih al-djalal*, przedstawia doktrynę mistycznej drogi Kubry i opisuje wizjonerskie i ekstatyczne doznanie, jakie może osiągnąć mistyk¹⁴. Według Annemarie Schimmel Nadżm ad-Din Kubra musiał dokonać niebiańskich podróży. Mistyk postrzegał człowieka jako mikrokosmos ucieleśniający wszystko, co żyje w makrokosmosie. Z kolei w makrokosmosie znajdują się boskie cechy, które mistyk może osiągnąć, jeśli będzie przestrzegać zasad dziesięciostopniowej ścieżki (np. post, wyrzeczenie się własnej woli czy zupełne oddanie się pod opiekę szejcha)¹⁵. *Fawa'ih al-djamal wa-fawatih al-djalal* został wydany w języku niemieckim w 1957 roku w Niemczech przez F. Mayera, a w 1997 roku wznowiono wydawnictwo tej pracy¹⁶.

Na temat dziesięciostopniowej ścieżki również powstała praca – *Dziesięć zasad Usul al-'ashara*. Kubra odwoływał się tutaj do ośmiu zasad Dżunajda Bagdadiego, czyli: czystości, samotności, postu, milczenia, powtarzającej się modlitwy (*zikr*), odrzuceniu myśli, koncentracji na mistrzu, oddaniu się Bogu. Z kolei

¹² М. Қдырғиязов, *Материальная культура городов Хорезма в XIII–XIV вв.*, Каракалпакстан 1989, s. 116–117.

¹³ K.F. Musakhodjaevich, *Some Remarks On Najmuddin...*, op.cit., s. 77.

¹⁴ А. Шimmel, *Мир Исламского Мистицизма*, Москва 2012, s. 256–257.

¹⁵ A. Schimmel, *Mystical Dimensions of Islam*, Chapel Hill 2011, s. 255.

¹⁶ K.F. Musakhodjaevich, *Some Remarks On Najmuddin...*, op.cit., s. 78.

w *Risalat al-kha'if al-ha'im min lawmat al-la'im* (*List do wędrowca*) odnosi się do właściwego postępowania uczniów, skupiając się regułach zewnętrznych (np. noszenia hirka – płaszcza dla muridów, sposobu siedzenia, jedzenia, picia, wchodzenia do klasztoru czy zachowania podczas podróży)¹⁷. W 1968 roku praca pt. *Usul al-ashara* została wydana po arabsku przez K. Samarro w Egipcie. Książka została opublikowana bez komentarzy i interpretacji¹⁸.

Nadżm ad-Din Kubra pozostawił dokładny opis wielobarwnych wizji, które mistik doświadcza podczas ćwiczeń duchowych. Światne zjawiska można postrzegać jako punkty, plamy lub okręgi, a dusza przechodzi okres czarnego koloru i okres czarnych i czerwonych plam, aż do pojawienia się zieleni, która wskazuje na bliskość boskiego miłosierdzia¹⁹. To zjawisko przybliża Х.Д. Холмирзаев i М.А. Ахмедов. Nazywa się ono *latoif* i zgodnie z nim przestrzeń składa się z niewidzialnego centrum otoczonego świadomością, uczuciami, duchem i ciałem. Dzięki ćwiczeniom mistik powinien dążyć do ujżenia centrum. Stan duchowy *murida*, czyli ucznia, powinien przejść przez trzy elementy: okrąg, plamę i punkt. Okrąg symbolizuje wszechświat, plama – obraz wszechświata, a kropka – centrum wszechświata. Zrozumienie istoty Boga opiera się na poznaniu punktu wszechświata. Schemat okrąg – plama – punkt jest w ciągłym ruchu i podąża od peryferii do centrum. Ruch ten odznacza się kolorami, które zmieniają się w zależności od stopnia wtajemniczenia i stanu psychicznego mistyka. Według ad-Din Kubry występują następujące kolory: biały – żółty – niebieski – zielony – czerwony – czarny. Siedem kolorów wiąże się z siedmioma stanami ducha ucznia. Każdy kolor ma swoje znaczenie, symbol, któremu i Nadżm ad-Din Kubra nadał znaczenie. W naukach Kubry kolor:

- biały symbolizuje oczyszczenie; dopiero po osiągnięciu czystości uczeń może podążać drogą mistyczną,
- żółty uosabia ogromne uczucie ucznia skierowane do Boga,
- granatowy reprezentuje poświęcenie nowego życia; przejście z doczesnego, ziemskiego życia do życia w bliskości z Bogiem; oczyszczenie z grzechów,
- niebieski personifikuje stan wyzwolenia się z nieczystych myśli i czynów; wyrzeczenie się i unikanie zła,
- zielony symbolizuje prawdziwą i głęboką wiarę w Boga,

¹⁷ E. Feuillebois-Pierunek, 'Izz al-Din Kashani and Abu al-Mafakhir Yahya Bakjarzi: Proper Sufi conduct (adab) through the Eyes of Two Persian Authors from Different Brotherhoods in the 13th–14th Century, [w:] *Ethics and Spirituality in Islam*, red. F. Chiabotti, E. Feuillebois-Pierunek, C. Mayeur-Jaouen, L. Patrizi, Leiden 2017, s. 456–457.

¹⁸ K.F. Musakhodjaevich, *Some Remarks On Najmuddin...*, op.cit., s. 78.

¹⁹ А. Шиммель, op.cit., s. 257.

- czerwony uosabia oddzielenie duszy od ciała; przedstawia stan świadomości świata duchowego murida,
- czarny reprezentuje zbliżenie się duszy ucznia do celu, jakim jest boski świat²⁰.

Kubra przedstawia jeszcze bezbarwność, która jest ostatnim stopniem wtajemniczenia i osiągnięciem celu, czyli zjednoczenia się z Bogiem. Uczeń, doskonaląc się, powinien informować nauczyciela o zmianach w formach i kolorach jego ducha. Z kolei nauczyciel według odpowiedzi studenta określa, na jakim poziomie rozwoju znajduje się jego podopieczny²¹.

Kubra wstawił się nie tylko teorią kolorów. Porównał również szariat do statku, tarikę do morza, prawdę do perły. Mówi, że ten, kto chce zdobyć perłę, musi wsiąść na pokład statku, popłynąć i zanurkować w morzu, aby ją wyłowić. Ta metafora oznacza, że dla muzułmanina najważniejszy jest szariat, który ma na celu spełnienie rozkazów Allaha. Według Kubry jedną z głównych cech człowieka jest to, że jeśli człowiek stara się mocno, odkryje sekrety świata boskiego i ludzkiego, a na tej drodze powinien go prowadzić doskonały *murshid* (uczony)²².

Mistyczne nauki Nadżm ad-Dina Kubry przenikały w inne zakątki również po jego śmierci dzięki jego uczniom. Początkowo odniósł sukces w Azji Centralnej, ale jego nauki dotarły nawet do Indii i Turcji. Jego uczeń, Nadżm ad-Din Daya Razi, opuścił Chorezm przed mongolskimi najazdami i przeprowadził się do Anatolii. Właśnie tam napisał książkę *Mirsad al-ibad* poświęconą władcy Seldżuków – Ala ad-Din Kaykobadowi – mieszkającemu wówczas w Konyi, który wcześniej zapewnił azyl Jalal ad-Din Rumiemu i jego rodzinie. *Mirsad al-ibad* stała się jedną z najbardziej znanych i szanowanych książek mistyków w całym perskojęzycznym regionie i została przetłumaczona również na język turecki oraz indyjski²³.

Innym ważnym sukcesorem nauk Kubry był Alā al-Dawla Simnānī (zm. 1336). Urodził się w rodzinie wybitnych administratorów z Chorosanu pracujących dla Mongołów. W wieku dwudziestu czterech lat poświęcił się życiu duchowemu. Zainspirowany naukami Kubry założył chanakę. Pozostał w bliskim związku z sunnickim sufizmem, a także utrzymywał stosunki z przedstawicielami innych religii, w szczególności z pobliskimi mnichami buddyjskimi. W kilku pracach rozwinął doktrynę Kubry dotyczącą duszy człowieka²⁴.

²⁰ Х.Д. Холмирзаев, М.А. Ахмедов, «Латоиф» Наследие Нажмиддина Кубро И Его Теория, „Новый Университет – Актуальные проблемы гуманитарных и общественных наук” 2015, № 4 (49), s. 41–42.

²¹ Ibidem, s. 42.

²² K.F. Musakhodjaevich, *The Sacred Basis...*, op.cit., s. 33–38.

²³ А. Шиммель, op.cit., s. 259.

²⁴ E. Geoffroy, *Introduction to Sufism: The Inner Path of Islam*, Bloomington 2010, s. 106.

Po śmierci Kubry jego uczniowie często zakładali własne tariki²⁵ w swoich państwach. Było to spowodowane ucieczką przed najazdem Mongołów. Dobry przykład takich tarik stanowią:

- tarika firdavsiyah – zapoczątkowana przez jednego ze sławnych kalifów, Badriddin Firdavsiyaha, a następnie rozprzestrzeniła się dzięki działalności ucznia Kubry, Sayfiddina Saida Boharziy Buhoriyego; tarika firdavsiyah cieszyła się popularnością w Indiach,
- tarika nuriyah – jedna z gałęzi kubrawijji w Bagdadzie, pochodzi od imienia Nuriddin Abdurahmon Isfahoniy (zm. 1317),
- tarika khamadaniyah – pochodzi od kubrawijji i nazwa ścieżki wiąże się z imieniem Sayida Ali ibn Mukhammad Khamadaniya. Tarika ta była szeroko rozpowszechniona w Kaszmirze w Indiach,
- tarika rukniyah – nazwa wzięta się od Rukniddin Abu Akhmad ibn Sharafiddina (zm. 1336); jej centrum mieściło się w Chorosanie,
- tarika nematullahiyah – została założona przez mędrca, Nematullaha Vali (1330–1431), który mieszkał w Samarkandzie, Bucharze i Karshi. Był głęboko zainspirowany naukami Kubry. Cichy zikr odgrywa ważną rolę w doktrynie Nematullaha. Zwolennicy tej ścieżki mieszkają głównie w Iranie, Anglii i USA²⁶.

Kubrawijja nadal miała ogromne wpływy na terytorium dzisiejszego zachodniego Uzbekistanu i wschodniego Turkmenistanu aż do XVII wieku. W tym czasie strukturalna spójność tego bractwa (tj. powiązanie między doktryną religijną, władzą gospodarczą i wsparciem politycznym) została niemal całkowicie osłabiona. Do XIX wieku kubrawijja niemal zniknęła, ale wtedy większość jej nauk i wiele praktyk zostało przejętych przez inne grupy sufickie w regionie²⁷.

Po rewolucji komunistycznej zakony sufickie pozostały jedynym schronieniem dla muzułmanów w Azji Środkowej, którzy starali się ukryć w swoim wewnętrznym świecie. Muzułmani z Azji Środkowej nie tylko szukali schronienia w zakonach sufickich, lecz także odnajdywali wytchnienie w jego naukach i praktykach. W czasie II wojny światowej, gdy siła radzieckiej władzy osłabła, wyszły z ukrycia różne bractwa, w tym kubrawijja. W latach 70. sufizm stano-

²⁵ Tarika (pol. droga) to w islamie duchowa droga do poznania Allaha. Wykorzystywane głównie wśród sufich. Szejkowie (nauczyciele) gromadzili wokół siebie uczniów i przekazywali im wiedzę dotyczącą sposobów zbliżania się do Allaha. Z czasem tariki stały się rozbudowanymi bractwami. (więcej w: The Editors of Encyclopaedia Britannica, *Tariqa*, <https://www.britannica.com/topic/tariqa> [dostęp: 21.08.2020]).

²⁶ K.F. Musakhodjaevich, *The Sacred Basis...*, op.cit., s. 41–42.

²⁷ M. Brill Olcott, *In the Whirlwind of Jihad*, Washington 2012, s. 29.

wił cel ataków w Azji Środkowej, co pokazuje nie tylko głęboki wpływ sufizmu na muzułmanów z tego obszaru, ale także rosyjski lęk przed siłą islamu²⁸.

Podsumowanie

Nadżm ad-Din Kubra oraz bractwo kubrawijja z całą pewnością miały ogromny wpływ na rozwój islamu, a w tym jego mistycznej wersji – sufizmu w Azji Środkowej, jak i poza nią. Potwierdzeniem tego faktu może być powstawanie licznych tarik powiązanych z naukami Kubry na całym świecie. Pamięć o Kubrze przetrwała okresy transformacji państwowych i społecznych, czasy komunistyczne i przetrwała po czasy współczesne. Za sprawą ówczesnego prezydenta Uzbekistanu Isloma Karimova w 1995 roku świętowano 850-lecie narodzin Nadżm ad-Din Kubry. To symboliczne wydarzenie pokazuje, jak silne więzy łączą lokalną społeczność z mistykiem, a także jak ważny jest on dla tworzenia i spajania tożsamości narodowej Uzbeków.

Bibliografia

- Algar H., *KOBRAWIYA i. THE EPONYM*, <http://www.iranicaonline.org/articles/kobrawiya-i-the-eponym#article-tags-overlay>.
- Algar H., Kubra, Shaykh Abu 'l-Djannab Ahmad b. 'Umar Nadjm al-Din, [w:] *The Encyclopedia of Islam*, Vol. 5, eds. P. Bearman, Th. Bianquis, C.E. Bosworth, E. van Donzel, W.P. Heinrichs, Leiden 1986.
- Alvi F., *The Significant Role of Sufism in Central Asia*, „Oriental College Magazine” 2009, No. 3.
- Brill Olcott M., *In the Whirlwind of Jihad*, Washington 2012.
- Feuillebois-Pierunek E., *'Izz al-Din Kashani and Abu al-Mafakhir Yahya Bakjarzi: Proper Sufi conduct (adab) through the Eyes of Two Persian Authors from Different Brotherhoods in the 13th–14th Century*, [w:] *Ethics and Spirituality in Islam*, red. F. Chiabotti, E. Feuillebois-Pierunek, C. Mayeur-Jaouen, L. Patrizi, Leiden 2017.
- Geoffroy E., *Introduction to Sufism: The Inner Path of Islam*, Bloomington 2010.
- Hanif N., *Biographical Encyclopaedia Of Sufis (Central Asia and Middle East)*, New Delhi 2002.
- Knysh A., *Islamic Mysticism: A Short History*, Leiden and Boston 2000.
- Musakhodjaevich K.F., *Some Remarks On Najmuddin Kubra's Life And His Scientific Activities*, „American Journal of Research” 2017, No. 6 (6).
- Musakhodjaevich K.F., *The Sacred Basis Of Kubraviyah Tariqa*, „Asian Journal of Research” 2017, No. 7 (7).
- Schimmel A., *Mystical Dimensions of Islam*, Chapel Hill 2011.
- The Editors of Encyclopaedia Britannica, *Tariqa*, <https://www.britannica.com/topic/tariqa>.

²⁸ F. Alvi, *The Significant Role of Sufism in Central Asia*, „Oriental College Magazine” 2009, No. 3, s. 301–313.

Гарлыева М., *Архитектура Мавзолеев На Ближнем Востоке: От Традиции К Современности*, Санкт-Петербург 2016.

Қдырғиязов М., *Материальная культура городов Хорезма в XIII–XIV вв.*, Каракалпакстан 1989.

Холмирзаев Х.Д., Ахмедов М.А., «Латоиф» Наследие Нажмиддина Кубро И Его Теория, „Новый Университет – Актуальные проблемы гуманитарных и общественных наук” 2015, № 4 (49).

Шиммель А., *Мир Исламского Мистицизма*, Москва 2012.

The Life and the Activity of the Central Asian Sufi Najm ad-Din Kubra

Summary

The article presents the life and the activity of the Sufi and Central Asia – Najm ad-Din Kubra. The paper describes the life that formed the later master of Islamic mysticism. Much emphasis was placed on the issues related to the teachings of the Sufi (e.g. about zikr) and the on the description of the color theory (Latoif), extremely important for students of Kubra. Attention was also paid to the effects of the teachings of ad-Din Kubra (which the brotherhoods drew from the wisdom of the mystic) and how they adapted in society and politics over the centuries.

Keywords: Najm ad-Din Kubra, Islam, Sufism, Latoif, Kubraviyya

Жизнь и деятельность среднеазиатского суфия Наджм ад-дин Кубра

Резюме

Статья посвящена жизни и деятельности суфия из Средней Азии Наджм ад-дина Кубра. Описывается в ней жизнь, которая позднее сформировала яркого представителя исламского мистицизма. Большое внимание уделяется вопросам, связанным с учением суфия (например, о зикре), а также описанию теории цвета («латаиф»), чрезвычайно важной для учеников Наджм ад-дина Кубра. Внимание также акцентировано на влиянии учения ад-дина Кубра (какие братства черпали из мудрости мистика) и на то, как оно веками адаптировалось в общественной и политической жизни.

Ключевые слова: Наджм ад-дин Кубра, ислам, суфизм, латаиф, кубравия